

STANDARDE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR: ABORDĂRI DEFINITIVE

Carolina CĂPAȚĂNĂ,
doctorandă, USM

„Baza democrației noastre este regula legii și asta înseamnă că trebuie să avem o justiție independentă și judecători care pot lua decizii independente de influențele politice”.

Caroline Kennedy

SUMAR

În prezentul articol este analizat principiul independenței judecătorilor, atât prin prisma standardelor naționale cât și cele internaționale; despre separația puterilor în stat, independența puterii judecătorești și relația cu celelalte două puteri; de când a apărut termenul „independența judecătorilor”, cum și unde a fost tratat acest principiu pentru prima dată; cum ar trebui să promovăm încrederea în sistemul judecătoresc din Republica Moldova și să respectăm cu demnitate principiul independenței judecătorilor, prin prisma legislației naționale și a standardelor internaționale. În concluzie, s-a venit cu unele recomandări, întrucât independența puterii judecătorești caracterizează în mod preeminent și necesar regula de drept, fiind o garanție fundamentală pentru un proces echitabil.

Cuvinte-cheie: independența judecătorilor, standarde internaționale, independența sistemului judecătoresc, independența justiției, judecători, statutul judecătorilor.

Independența judiciară presupune că justiția trebuie să fie liberă de orice influențe din partea guvernului, parlamentului sau a altor interese private. Independența justiției este o cerință de bază a statului de drept, care derivă de la principiul separației puterilor în stat. Această cerință impune atât independența structurală a sistemului de justiție cât și independența individuală a judecătorilor. Fără independența judecătorilor, nu se poate vorbi de o activitate autentică de îndeplinire a justiției, iar realizarea principiului independenței judecătorului se asigură prin procedura de îndeplinire a justiției, precum și prin modul de numire, suspendare, demisie și eliberare din funcție a judecătorului.

INTERNATIONAL STANDARDS ON THE INDEPENDENCE OF JUDGES: DEFINITIVE APPROACHES

SUMMARY

This article analyzes the principle of the independence of judges, both from the point of view of national and international standards. About the separation of powers in the state, the independence of the judiciary and the relationship with the other two powers. The issue of independence of justice, when and where this principle was first examined. How we should promote confidence in the judicial system of the Republic of Moldova and respect the principle of independence of judges with dignity, in the light of national law and international standards. In conclusion, I came up with some recommendations, since the independence of the judiciary pre-eminently and necessarily characterizes the rule of law, being a fundamental guarantee for a fair trial.

Key-words: independence of judges, international standards, independence of the judiciary, independence of justice, judges, status of judges.

Potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române, cuvântul „independență” provine din franceză „independence” și are următoarele semnificații:

1. Suveranitate națională;
2. Autonomie;
3. Neatârnavare economică și socială a unei persoane sau a unei clase sociale;
4. Libertate de a privi ceva în mod independent;
5. Situație a unui stat sau a unui popor care se bucură de suveranitate națională; stare de neatârnavare și drept de a rezolva liber (cu respectarea drepturilor altor state și a principiilor dreptului internațional) problemele sale interne și externe, fără amestec din afară; autonomie;
6. Situație a unei persoane care judecă lucrurile și acționează în mod independent, neinfluențată de alții.

Pentru a asigura independența justiției, diferite țări folosesc diferite mijloace de selecție a judecătorilor. O modalitate de a asigura independența judiciară este prin acordarea judecătorilor a unui mandat pe viață sau mandat lung de serviciu, care, în mod ideal, le dă posibilitatea să ia decizii în conformitate cu statul de drept

și discreția judiciară, chiar dacă aceste decizii sunt nepopulare din punct de vedere politic sau se opun unor interese puternice. Acest concept a apărut în Anglia în secolul XVIII.

În unele țări, capacitatea sistemului judiciar de a verifica legiuitorul este sporită de puterea de control judiciar. Această putere poate fi folosită, de exemplu, prin ordonarea unor anumite acțiuni atunci când sistemul judiciar percepe că o ramură a guvernului refuză să efectueze o datorie constituțională sau prin declararea unor legi adoptate de către legislativ ca fiind neconstituționale [11].

Independența magistratului este premisa statului de drept și garanția fundamentală a unei corecte judecări. Aceasta presupune că nimeni nu poate interveni în deciziile și modul de gândire al judecătorului. În Republica Moldova, potrivit art. 116 alin. (1) din Constituție, „Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii” [5].

Potrivit cadrului normativ național, sunt câteva legi în care este stipulată expres noțiunea de „independență”, fie cea a judecătorului sau a instituției propriu-zisă. Astfel, vom enumera mai jos care sunt prevederile legale referitor la independență.

Conform Legii nr. 947 din 19.07.1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, art. 1 alin. (1) prevede că „Consiliul Superior al Magistraturii este un organ independent, format în vederea organizării și funcționării sistemului judecătoresc, și este garantul independenței autorității judecătorești”. Articolul 11, alin. (1), lit. c) – „Membrul Consiliului Superior al Magistraturii este obligat să contribuie la promovarea principiului independenței autorității judecătorești” [14].

Conform Legii nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului, art. 1, alin. (3), (4) prevede că „Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili și se supun numai legii. Judecătorii iau decizii în mod independent și imparțial și acționează fără nici un fel de restricții, influențe, presiuni, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea oricărei autorități, inclusiv judiciare. Organizarea ierarhică a jurisdicțiilor nu poate aduce atingere independenței individuale a judecătorului”. Articolul 17 prevede că „Independența judecătorului este asigurată prin: a) procedura de înfăptuire a justiției; b) procedeu de numire, suspendare, demisie și eliberare din funcție; c) declararea inviolabilității lui; d) secretul deliberărilor și interzicerea de a cere divulgarea lui; e) stabilirea răspunderii pentru lipsa de stimă față de judecată, judecători și pentru imixtiune în judecarea cauzei; f) alocarea resurselor adecvate pentru funcționarea sistemului judiciar, crearea de condiții organizatorice și tehnice favorabile activității instanțelor judecătorești; g) asigurarea materială și socială a judecătorului; h) alte măsuri, prevăzute de lege” [16].

Legea nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească la art. 1, alin. (1) prevede că „Puterea

judecătorească este independentă, separată de puterea legislativă și puterea executivă, are atribuții proprii, exercitate prin instanțele judecătorești, în conformitate cu principiile și dispozițiile prevăzute de Constituție și de alte legi”. Articolul 23, alin. (1) prevede că „Independența instanțelor judecătorești reprezintă independența organizațională și funcțională a acestora, care este realizată prin autoadministrare judecătorească”. Articolul 24 prevede că „Consiliul Superior al Magistraturii este un organ independent, format în vederea constituirii și funcționării sistemului judecătoresc, este garantul independenței autorității judecătorești și asigură autoadministrarea judecătorească”. Articolul 55, alin. (3) prevede că „Se interzice exercitarea de presiune, prin efectuarea controlului, asupra judecătorului la înfăptuirea justiției sau îngrădirea independenței judecătorilor și a instanțelor judecătorești prin alte metode” [17].

Legea nr. 178 din 25.07.2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor la articolul 2, lit. b) – „Procedura disciplinară privind judecătorii se bazează pe principiul respectării independenței justiției” [15].

Astfel, putem menționa faptul că conceptul de independență trebuie abordat din perspectiva celor două componente ale sale. Respectiv – independența instituțională și independența personală a judecătorului.

Gândirea critică și integritatea sunt competențe pe care judecătorul trebuie să și le dezvolte până la nivelul la care, prin ele, să poată susține independența sistemului de drept, de aceea, ele sunt recunoscute ca valori pe care judecătorul trebuie să le dovedească nemijlocit, direct și continuu pe întreg parcursul carierei sale profesionale.

Independența nu poate fi privită ca un privilegiu al judecătorului, ci ca o obligație fundamentală a celui ce ocupă această funcție de a-și dezvolta calitățile intelectuale și morale care stau la baza conduitei sale independente și imparțiale. De aceea, principiul independenței judecătorului poate fi înțeles doar în legătura cu principiul responsabilității judecătorului pentru calitatea activității sale profesionale.

În ultimul timp, în societate au loc tot mai des debateri privind lipsirea de imunitate a judecătorilor sau de simplificare a procedurii de ridicare a acestei imunități. De aceea, acest subiect trebuie tratat cu maximă prudență.

Pentru ca judecătorii să asigure supremația legii, ei au nevoie de un statut și de garanții speciale: independență și imparțialitate. Există un adevărat *Corpus iuris judiciar internațional* care reflectă preocuparea diverselor organisme internaționale și regionale, cu caracter guvernamental și neguvernamental, vizând consolidarea rolului judecătorului. Printre acestea, se enumeră: Declarația Universală a Drepturilor Omului [10] și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [18], Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [7], Principiile de bază privind independența justiției [19], Cartea

Europeană privind statutul judecătorilor [2], Carta UE privind Drepturile fundamentale [3], Statutul Universal al Judecătorilor [28], Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară [20] ș.a.

Judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate. Justiția, ca sistem, dar și judecătorii, individual, trebuie să fie capabili să-și exercite atribuțiile, fără a fi influențați de puterea legislativă, puterea executivă ori de diverse grupuri de interese și persoane. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de subordonare și ierarhie. Principiile internaționale statuează în mod explicit că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricții și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințări sau intervenții ilegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cui vin. Judecătorul, în calitate de deținător al puterii judecătorești, trebuie să poată să-și exercite funcția în deplină independență în raport cu toate constrângerile, forțele de natură economică, socială sau politică și chiar în raport cu alți judecători. De aceea, independența judecătorilor nu este un beneficiu adus judecătorilor, ci cetățenilor, iar Statutul Universal al Judecătorilor debutează cu reglementarea independenței nu ca un drept, ci ca o obligație (art. 1, alin. 1). Scopul pentru care judecătorii trebuie să fie independenți este realizarea unei justiții imparțiale. Cu privire la răspunderea civilă și penală, art. 10 din Statutul Universal al Judecătorilor prevede: „Când aceasta este admisă, acțiunea civilă îndreptată împotriva unui judecător, precum și cea în materie penală, inclusiv arestarea, trebuie efectuate în condiții ce nu pot avea drept obiect exercitarea unei influențe asupra activității judiciare a acestuia” [28, pct.3].

Aplicarea sancțiunilor nu trebuie să aducă atingere independenței justiției. Judecătorii sunt cei care interpretează legea, ei nu pot face obiectul unor proceduri disciplinare în baza simplei exercitări a funcțiilor judecătorești, cu excepția cazurilor în care este dovedit comportamentul nedemn al judecătorului. Erorile judiciare necesită a fi rezolvate pe calea apelului, în spiritul respectării jurisdicției și a procedurii, interpretând, aplicând legea sau evaluând probele. Celelalte erori judiciare, care nu pot fi îndreptate prin acest mod, trebuie să conducă, cel mult, la o acțiune a părții nemulțumite împotriva statului [13].

Judecătorii îndeplinesc funcții indispensabile în orice societate democratică în care se respectă statul de drept. Aceștia trebuie să apere drepturile și libertățile oricărei persoane în același mod. Ei trebuie să acționeze pentru a asigura soluționarea eficientă a litigiilor cu costuri rezonabile și să ia hotărâri în timp util și în mod absolut independent, conformându-se numai dreptului. Hotărârile lor trebuie motivate și redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În plus, hotărârile judecătorești coercitive trebuie executate în mod efectiv.

Independența judecătorilor nu înseamnă că aceștia nu trebuie să dea socoteală de munca lor. CCJE insistă asupra importanței de a menține și a îmbunătăți calita-

tea și eficiența sistemelor judiciare în interesul tuturor cetățenilor. Atunci când este efectuată evaluarea individuală a judecătorilor, acesta ar trebui să aibă drept obiectiv îmbunătățirea sistemului judiciar pentru a-i asigura cea mai bună calitate. Independența judecătorilor este o condiție prealabilă apărării statului de drept și garantării fundamentale a unui proces echitabil. Așa cum a indicat CCJE în avizele sale anterioare, independența judecătorilor poate fi compromisă de diferiți factori care riscă să aibă un impact negativ asupra administrării justiției [8].

În consecință, regula de bază pentru orice evaluare individuală a judecătorilor trebuie să fie respectul deplin al independenței judiciare. Atunci când o evaluare individuală are repercusiuni asupra promovării, salariului sau pensiei judecătorului, ba chiar determină revocarea sa, judecătorul evaluat riscă să nu facă dreptate, bazându-se pe interpretarea obiectivă a faptelor și a dreptului, ci să acționeze astfel încât să facă pe placul evaluatorilor. Prin urmare, evaluarea judecătorilor de către membrii puterii legislative sau executive a statului este extrem de problematică. Cu toate acestea, chiar dacă evaluarea este realizată de alți judecători, amenințarea la adresa independenței judecătorilor nu poate fi exclusă în întregime. Independența presupune nu numai să te afli la adăpost față de o influență nepotrivită din afară, ci și să te sustragi influenței nepotrivite care poate decurge în anumite situații din atitudinea altor judecători, inclusiv președinții instanțelor [12, p. 1-2].

Pe plan internațional, problema independenței justiției a fost examinată de ONU încă din deceniul nouă al sec. XX. Astfel, în anul 1980, la Geneva a fost examinat stadiul independenței și imparțialității puterii judiciare, judecătorilor, asesorilor și independența avocaților.

În 1982, Asociația Internațională a Barourilor (IBA) adoptă *Standardele Minime pentru Independență Judiciară*, ce debutează cu cerința ca judecătorii să se bucure de independență personală și funcțională. De asemenea, se recomandă ca modificările legislative ce privesc termenii și condițiile exercitării funcției judiciare să nu producă efecte asupra judecătorilor care își exercită în acel moment mandatul, cu excepția cazurilor în care legislația îmbunătățește condițiile mandatului [29].

Ulterior, în perioada 1980-1983, au avut loc 9 conferințe internaționale, încercând pregătirea unui consens internațional. Prima Conferință mondială privind independența justiției a avut loc la Montreal, în iunie 1983, la care au participat 24 de organizații internaționale de pe toate continentele. Această conferință a dus la adoptarea cu unanimitate a unei Declarații care conține un ansamblu de principii acceptabile pentru toate țările, conducând la stabilirea unui sistem judiciar independent, intitulată „Declarația universală privind independența justiției”, predată ulterior la ONU. În anul 1987, s-a recomandat ca textul să fie integral transmis tuturor guvernelor cu scopul de a le solicita comentarii și propuneri. După redactarea finală, a fost

examinat de Comitetul Drepturilor Omului, în februarie 1989. Între timp, la Caracas, în cadrul celui de-al 6-lea Congres al Națiunilor Unite privind prevenirea crimei și tratarea delincvenților, a fost însărcinat Comitetul special de la Viena să înscrie între prioritățile sale elaborarea unor principii directe privind independența judecătorilor [1, p. 234-245].

Textul Declarației de la Montreal a fost înscris pe ordinea de zi a Congresului 7 al Națiunilor Unite de la Milano, care a adoptat, la 6 septembrie 1985, „Principiile fundamentale referitoare la independența magistraturii”. Sub denumirea și forma consacrată la Milano, au fost adoptate și aprobate prin Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite, nr. 40/32 din 29 noiembrie 1985 și nr. 40/146 din 13 decembrie 1985, care a invitat guvernele „să le respecte și să le includă în legile și practicile lor naționale”. Ulterior, în Comitetul de la Viena, au fost adoptate Regulile pentru implementarea efectivă a Principiilor fundamentale ale Națiunilor Unite referitoare la independența magistraturii, prin Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr. 44/162 din 15 decembrie 1989 [9].

Menționăm din cuprinsul acestor documente internaționale fundamentale următoarele cerințe:

a) independența magistraturii va fi garantată de stat și înscrisă în Constituția sau în legile țării respective. Este de datoria guvernului și a celorlalte autorități să respecte și să se conformeze independenței magistraturii; b) judecătorii se vor pronunța în mod imparțial asupra cauzelor ce le sunt deduse, pe baza faptelor descrise și în temeiul legii, fără nici o restricție, influență sau inducție, presiune, amenințare sau interferență, directe ori indirecte, din partea vreunei părți; c) justiția va avea drept de jurisdicție asupra tuturor materiilor de natură jurisdicțională și va avea autoritatea exclusivă de a se pronunța asupra propriei competențe conform legii; d) nu vor exista interferențe necorespunzătoare și nejustificate în activitatea justiției și nu vor putea fi revizuite hotărârile judecătorești. Prin aceasta, nu trebuie înțeles că se exclude controlul judiciar sau înțelegerea dintre părți, exercitate în condițiile legii; e) toți cetățenii vor avea dreptul de a fi judecați de către instanțele ordinare în baza procedurilor prevăzute de lege; f) principiul independenței magistraturii presupune și cere ca magistrații să asigure că procedura judiciară se desfășoară în mod echitabil și că drepturile părților sunt respectate; g) fiecare stat va asigura ca justiția să beneficieze de resursele necesare pentru buna sa funcționare ș.a. [1, p. 7-56].

Principiul 6, punctul 2 al Recomandării (94) 12 a ONU privind independența justiției solicită în mod expres ca aplicarea sancțiunilor să nu aducă atingere independenței justiției. Astfel, este esențial ca judecătorii să nu fie supuși unor măsuri disciplinare din cauza opoziției față de fondul cauzei, decise de judecătorul în cauză. În baza dreptului internațional, judecătorilor supuși unor proceduri disciplinare trebuie să li se ga-

ranteze o procedură legală și corectă în fața unui organism competent, independent și imparțial, care trebuie să fie o autoritate independentă de puterea executivă. Carta Europeană a Judecătorilor prevede că organismul competent trebuie să fie compus din judecători care să acționeze după reguli prestabilite, și nu ad-hoc (*Principiul 9*) [21, pct. 1-2].

Conform principiilor 18 și 19 din Recomandarea ONU, judecătorii sunt supuși suspendării sau eliminării numai din motive de incapacitate sau comportament care-i face necorespunzători pentru îndeplinirea atribuțiilor lor. Principiul 6, punctul 1 din Recomandarea ONU nr. 94 (12) prevede posibilitatea de luări de măsuri, dacă judecătorul nu-și îndeplinește obligațiile într-o manieră eficientă și adecvată sau în caz de abateri disciplinare [21, pct. 5-6].

Art. 2 din Principiile fundamentale ale independenței sistemului judiciar, redactate de Organizația Națiunilor Unite în 1985, stipulează că „*Sistemul juridic va decide în problemele care îi sunt înaintate imparțial, pe baza faptelor și în conformitate cu legea, fără vreo restricție, influență incorectă, sugestie, presiune, amenințare sau interferență, directă sau indirectă, din orice parte sau pentru orice motiv*”. Conform art. 8, judecătorii „*se vor comporta întotdeauna de așa măsură încât să păstreze prestanța postului lor și imparțialitatea și independența sistemului juridic*” [19].

În Recomandarea sa nr. R (94) 12 privind independența, eficiența și rolul judecătorilor (Principiul I.2.d), Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a stabilit că „*Judecătorii trebuie să aibă libertate neîngrădită pentru a lua hotărârile imparțial, în conformitate cu conștiința lor și cu interpretarea pe care o dau faptelor, respectând regulile relevante stabilite de lege*” [21, pct. 3].

În Proiectul de la Bangalore al Codului de conduită judiciară – 2001, adoptat de către Grupul judiciar de întărire a integrității magistraților, se prevede că „*Independența justiției este premisa statului de drept și garanția fundamentală a unei drepte judecări. Prin urmare, judecătorul va susține și va exemplifica independența sistemului judiciar, atât din punct de vedere individual, cât și instituțional*” [20].

În Carta europeană privind statutul judecătorilor se stipulează că „*Statutul judecătorilor urmărește să asigure competența, independența și imparțialitatea pe care, în mod legitim, orice persoană le așteaptă de la instanțe și de la fiecare judecător căruia îi este încredințată apărarea drepturilor sale. Judecătorii trebuie să se abțină de la orice comportament, de la orice act sau manifestare de natură să altereze efectiv încrederea în imparțialitatea și independența lor*” [2].

Asociația Europeană a Magistraților, la Siofok, a adoptat Rezoluția din 27 septembrie – 2 octombrie 2006, în cuprinsul căreia s-a subliniat că „*Independența puterii judecătorești caracterizează în mod preeminent și necesar regula de drept, fiind o garanție fundamentală pentru un proces echitabil. În același timp, este un pilon*

fundamental al statului democratic și trebuie să fie respectată și întărită de către toate instituțiile statului, inclusiv de puterea legislativă" [12].

Cu alte cuvinte, putem spune că, puterea judecătorească trebuie să fie monolită și independentă. Pentru aceasta, este necesar să existe anumite garanții față de celelalte puteri ale statului, pentru a se evita politizarea și pentru a crea independența și imparțialitatea magistratului.

O justiție puternică influențează, determină și menține o stare economică sănătoasă, o societate în care ordinea socială se manifestă pe deplin. Când din anumite motive funcția și rolul puterii judecătorești sunt diminuate, statul pierde calitatea de stat de drept, cu toate consecințele și implicațiile socio-economice ce decurg din aceasta.

De principiu, dacă separația puterilor în stat nu este bine conturată, atunci realitatea socială este incertă și neclară, iar puterea judecătorească nu mai este putere în stat, ci doar o funcție în stat și separația nu mai este a puterilor, ci a funcțiilor în stat.

În raportul Singhvi către Comisia drepturilor omului a ONU din 1987 se precizează că „principiile independenței și imparțialității sunt pietrele de fundament ale motivării și legitimității funcției judiciare în orice stat”. Pe de altă parte, în Principiile fundamentale referitoare la independența magistratului, adoptate la Milano în anul 1985 și confirmate de către Adunarea Generală a ONU din același an, rezultă că „independența magistraturii trebuie garantată de către stat și enunțată în Constituție sau altă lege națională, iar toate instituțiile guvernamentale sau altele trebuie să o respecte” [1, p. 46-47].

Recomandarea (94) 12 a Comitetului de Miniștri al statelor-membre privind independența, eficiența și rolul judecătorilor, dorind să promoveze independența sistemului judiciar, a elaborat mai multe reguli cu valoare de principiu. Una dintre acestea vizează obligația statelor de a lua toate măsurile necesare pentru a respecta, promova și proteja independența judecătorilor. Documentul prevede că sensul de „independența judecătorilor” nu se referă exclusiv la judecători, ci acoperă sistemul judiciar în întregime. Conținutul acestui principiu constă, printre altele, și în obligația organelor Executivului și Legislativului de a se abține de la adoptarea oricăror măsuri care ar putea submina independența judecătorilor. Pe lângă toate acestea, se precizează în document, „nu ar trebui să fie permis grupurilor de presiune să submineze independența sistemului judiciar” [21].

Dreptul la libertatea de exprimare nu este unul absolut, acesta fiind susceptibil de anumite restrângeri în ipoteza în care folosirea libertății de exprimare este îndreptată împotriva unor valori pe care statul le poate, în mod legitim, apăra, cum ar fi autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Referindu-se la restrângerea libertății de exprimare în scopul garantării autorității și imparțialității puterii judecătorești, Curtea Europeană a Drepturilor Omului,

în afacerea *Barfod contra Danemarcei*, a decis că „interesul de a proteja reputația și a asigura autoritatea magistratilor este superior aceluia de a permite o discuție liberă asupra imparțialității acestora” [23].

În cauza *Prager și Oberschlick contra Austriei* s-a statuat că „activitatea justiției nu poate fi discutată fără să se aibă în vedere anumite limite, pentru a nu submina autoritatea acesteia, comandament deosebit de important într-un stat de drept” [25].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, referindu-se la independența magistratilor, a statuat că „este suficient ca aparențele să creeze o îndoială legitimă cu privire la independența magistratilor, pentru ca respectarea acestui principiu să fie contestată cu succes”.

În cauza *Van de Hurk contra Olandei*, Curtea a decis că un element al îndeplinirii condiției independenței unui tribunal, în sensul prevederilor art. 6 din Convenție, constă în aceea că, după pronunțarea unei hotărâri care devine definitivă și irevocabilă, aceasta nu mai poate fi modificată de o autoritate nejudiciară, în detrimentul uneia dintre părțile procesului soluționat definitiv [27].

În cauzele *Bursuc contra României* [24] și *Barbu Anghelescu contra României* [22], Curtea a reținut că independența procurorului militar, care a condus ancheta cu privire la polițiști, poate fi pusă la îndoială, având în vedere reglementarea națională de la data faptelor. S-a subliniat că, în virtutea legii, procurorii militari sunt ofițeri activi, la fel ca și polițiștii, la epoca faptelor, făcând parte din structura militară, fondată pe principiul subordonării ierarhice: ei beneficiază de grade militare, bucurându-se de toate privilegiile subordonării ierarhice în materie și fiind responsabili de încălcarea regulilor disciplinei militare. Curtea a observat că, bazată pe existența acestei legături de natură instituțională, absența independenței procurorului militar s-a tradus, concret, în cauza respectivă, în lipsă de imparțialitate cu care a condus ancheta cu privire la polițiștii acuzați.

Curtea Europeană, referindu-se la conceptul de imparțialitate, a statuat că aceasta se definește prin „absența prejudecăților sau a părerilor preconceptuate”. În acest context, s-a decis că imparțialitatea trebuie apreciată atât din punct de vedere subiectiv, luându-se în considerare convingerile sau interesele personale ale unui anume judecător, într-un anumit caz, cât și potrivit unui test obiectiv, care stabilește dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a exclude vreo îndoială motivată din acest punct de vedere. Imparțialitatea „se prezumă până la proba contrarie, indiferent dacă este vorba despre un magistrat de profesie, despre un membru al unui juriu sau de persoane specializate în diverse domenii de activitate, care participă, alături de magistrați de profesie, la soluționarea unor categorii de litigii”.

În **pravința Republicii Moldova**, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a adoptat, până la 01.01.2016, 150 de hotărâri pe marginea fondului, dintre care în 118 hotărâri a fost invocat dreptul la un proces echitabil. O situație distinctă se remarcă în cazul *Tocono și Profesori*

rii *Prometeiști contra Moldovei* [26], în care reclamanții, profesori la un liceu privat din Chișinău, s-au plâns, în baza art. 6 din Convenție, de încălcarea dreptului lor la un proces echitabil de către o instanță imparțială. În particular, ei au susținut că judecătorul V.B., care a făcut parte din completul jurisdicțional care a examinat cauza la Curtea Supremă de Justiție, nu putea fi imparțial, pentru că fiul său fusese exmatriculat din acest liceu. Guvernul a susținut că reclamanții nu l-au recuzat pe judecătorul V.B., însă Curtea de la Strasbourg a considerat că nu i-au fost prezentate argumente suficiente care ar combate declarația reclamanților, potrivit căreia directorul liceului nu l-a recunoscut pe judecătorul V.B. în timpul ședinței de judecată. Părțile nu au contestat faptul că, cu trei ani înainte, la ședința Curții Supreme de Justiție, fiul judecătorului V.B. a fost exmatriculat din liceu de către director și de profesorii care fac parte din organizațiile reclamante, și că judecătorul V.B. a amenințat administrația liceului că se va răzbuna. În aceste circumstanțe, Curtea a conchis că se putea presupune în mod rezonabil că judecătorul V.B. ținea minte situația din trecut și, în baza Codului de procedură civilă, era obligat să informeze părțile despre o posibilă incompatibilitate. S-a reiterat că „art. 6 alin. (1) îi impune fiecărei instanțe naționale obligația de a verifica dacă reprezintă, așa cum este formată ea, o instanță imparțială în sensul acestei prevederi”. Astfel, se cere ca „instanța investită cu soluționarea unei cauze să fie imparțială, ceea ce prezumă în mod firesc lipsa de prejudecăți și de părtiniri. Mai mult, este necesar să se stabilească dacă, pe lângă comportamentul personal al judecătorului, există fapte care pot fi constatate și care pot trezi dubii în privința imparțialității sale. În această privință, chiar aparențele pot avea o anumită importanță”.

Prin urmare, în această speță judecătorii europeni au decis că imparțialitatea judecătorului în cauză poate trezi aparențe pentru a putea fi pusă la îndoială, iar bănuiala reclamanților în acest sens poate fi considerată justificată în mod obiectiv, existând o încălcare a art. 6 alin. (1) din Convenție.

Independența judecătorească este o condiție obligatorie pentru existența statului de drept și garanția fundamentală a unui proces echitabil. Judecătorii „au sarcina deciziei finale asupra vieții, libertăților, drepturilor, obligațiilor și proprietății cetățenilor” (expunerea principiilor fundamentale ale Națiunilor Unite, preluate în declarația de la Beijing; articolele 5 și 6 ale Convenției europene privind drepturile omului). Independența acestora nu este o prerogativă sau un privilegiu în propriul lor interes, ci în interesul statului de drept și al celor care caută și doresc înfăptuirea justiției.

Concluzionăm că independența respectivă trebuie să existe în raport cu societatea, în general, și cu părțile din orice litigiu asupra căruia judecătorii trebuie să se pronunțe. Puterea judecătorească este unul dintre cei trei piloni fundamentali, egali ca importanță, ai statului

democratic modern. Ea are un rol și funcții importante în relația cu ceilalți doi piloni, se îngrijește ca guvernele și administrațiile să poată fi trase la răspundere pentru acțiunile lor, iar în ceea ce privește puterea legislativă, are sarcina de a se asigura că legile adoptate sunt aplicate și, într-o mai mică sau mai mare măsură, de a se asigura că acestea sunt în conformitate cu Constituția sau cu orice altă legislație superioară (precum cea a Uniunii Europene). Pentru a-și putea îndeplini îndatoririle pe care le are în aceste domenii, puterea judecătorească trebuie să fie independentă față de aceste autorități, fapt care implică libertate față de relațiile inadecvate și de influența exercitată din partea acestei autorități. Astfel, independența servește drept o garanție a imparțialității. Acest lucru are, în special, implicații asupra a aproape tuturor aspectelor legate de cariera unui judecător: de la pregătire și numire, până la promovare și sancționare disciplinară.

Argumentarea necesității independenței judecătorești oferă un etalon conform căruia pot fi evaluate implicațiile practice ale acesteia – trăsături necesare pentru a o asigura și mijloace prin care aceasta poate fi asigurată la nivel constituțional sau legislativ, precum și în practica de fiecare zi.

Referințe bibliografice:

1. Alexe C.E. *Judecătorul în procesul civil, între rol activ și arbitrar*. Volumul II. București: C.H. Beck, 2008. 820 p.
2. Carta Europeană privind statutul judecătorilor (Consiliul European, Strasbourg, 10 iulie 1998). <http://www.monitoruljuridic.ro/act/carta-europeana-din-10-iulie-1998-cu-privire-la-statutul-judecatorului-emitent-consiliul-europei-106139.html> (vizitat 21.08.2019)
3. Carta UE privind Drepturile fundamentale (Consiliul european, Nisa, 2000). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:12016P/TXT> (vizitat 21.08.2019)
4. Carta Universală a Judecătorului adoptată de Consiliul Central al AIJ în Taiwan la 17.11.1999, actualizată la Santiago de Chile la 14.11.2017. https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/the_universal_charter_of_the_judge/universal_charter_2017_romanian.pdf (vizitat 15.08.2019)
5. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78/140.
6. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Moldova. Concluzii și recomandări / M.Poalelungi, D.Sârcu, L.Grimaldschi ș.a.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 576 p.
7. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298 din

- 24.07.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.54-55/502.
8. Culegere de documente și instrumente ale Comisiei Europene pentru eficiența justiției (CEPEJ) privind managementul timpului, eficiența și calitatea justiției, Chișinău, 2017. 400 p.
 9. Curpăn V.S., Burleanu C.Ș. *Garanțiile juridice acordate principiului independenței judecătorilor în legislația română în vigoare*. <http://sorincurpan.ro/carti/garan-tiile-juridice-acordate-principiului-independentei-judecatorilor-in-legislatia-romaniei-in-vigoare.pdf> (vizitat 22.08.2019)
 10. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New-York la 10.12.1948. Ratificată de Republica Moldova la 28.07.1990. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.1. Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998.
 11. Independență judiciară. https://ro.wikipedia.org/wiki/Independen%C8%9B%C4%83_judiciar%C4%83 (vizitat 18.08.2019)
 12. Labus A.C., Manea T. *Independența și imparțialitatea magistratului. Legislație, doctrină, jurisprudență*. <https://www.juridice.ro/38387/independenta-si-imparțialitatea-magistratului-legislatie-doctrina-jurisprudenta.html> (vizitat 22.09.2019)
 13. Lazăr C. *Independența judecătorilor este un beneficiu al cetățenilor*. <https://www.timpul.md/articol/puncte-de-vedere-independenta-judecatorilor-este-un-beneficiu-al-cetatenilor-20420.html> (vizitat 20.08.2019)
 14. Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii. Nr. 947 din 19.07.1996. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 64/641. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 186-188/752.
 15. Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor. Nr. 178 din 25.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.238-246.
 16. Legea cu privire la statutul judecătorului. Nr. 544 din 20.07.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.59-60/664. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.15-17/63.
 17. Legea privind organizarea judecătorească. Nr. 514 din 06.07.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 58/641. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.15-17/62.
 18. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (ONU, 16.12.1966). În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.1. Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998.
 19. Principii de bază privind independența justiției, adoptate de al 7-lea Congres al Națiunilor Unite privind prevenirea crimei și a tratamentelor ostacilor, Milano, 26 august – 6 septembrie 1985. <https://www.juridice.ro> (vizitat 22.08.2019)
 20. Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară (Proiectul Codului de Conduită Judiciară de la Bangalore 2001 adoptat de Grupul Judiciar pentru Întărirea Integrității Justiției, așa cum a fost revizuit la Masa Rotundă a Președinților Curților Supreme ținută la Palatul Păcii, Haga, 25-26 noiembrie 2002). https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/bangalore_principles/bangalore_principles_romanian.pdf (vizitat 19.08.2019)
 21. Recomandarea nr. (94)12 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind independența, eficiența și rolul judecătorilor. Adoptat de Comitetul de Miniștri în data de 13 octombrie 1994 la cea de-a 516-a întâlnire a secretarilor de stat. www.docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:0NZL178dErsJ (vizitat 19.08.2019)
 22. *Speța Barbu Anghelescu c. României*, hotărârea din 05 octombrie 2004, definitivă la 05.01.2005. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122715> (vizitat 20.08.2019)
 23. *Speța Barfod c. Danemarcei*, hotărârea din 22 februarie 1989. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61988> (vizitat 20.08.2019)
 24. *Speța Bursuc c. României*, hotărârea din 12 octombrie 2004, definitivă la 12.01.2005. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122549> (vizitat 20.08.2019)
 25. *Speța Prager și Oberschlick c. Austriei*, hotărârea din 26 aprilie 1995. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57926> (vizitat 20.08.2019)
 26. *Speța Tocono și Profesorii Prometeiști c. Moldovei*, hotărârea din 26 iunie 2007, definitivă la 26.09.2007. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112845> (vizitat 20.08.2019)
 27. *Speța Van de Hurk c. Olandei*, hotărârea din 19 aprilie 1994. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57878> (vizitat 20.08.2019)
 28. Statutul Universal al Judecătorilor, adoptat de către Consiliul Central al Asociației Internaționale a judecătorilor în cadrul reuniunii desfășurate la Taipei – Taiwan pe data de 17 noiembrie 1999. <http://www.iaj-uim.org/site/modules/smartsection/category.php?categoryid=48&lang=en> (vizitat 19.08.2019)
 29. Minimum Standards of Judicial Independence, 1982. International Bar Association. <http://www.ibanet.org> (vizitat 21.08.2019)